

Co jsme se v inkubaci naučili

Inkubační projekt SExuální a Mravnostní činy: FOrenzní posuzování rizika (**SEMAFOR**) (CZ.03.03.01/00/22_022/0001853) pod hlavičkou Centra pro sexuální zdraví a intervence NUDZ představoval první ucelenou snahu o prosazení statisticky validních nástrojů na posuzování rizika sexuální delikvence v systému trestní justice (mimo zdravotnický systém). Díky podpoře Operačního programu Zaměstnanost plus se podařilo realizovat několik vzájemně provázaných aktivit a naplnit stanovené cíle. Vzhledem ke složitosti systému práce s pachateli sexuálně motivované trestné činnosti (SMTČ) lze očekávat plnou adaptaci až v delším horizontu—projekt však přispěl k tvorbě základů, na nichž bude možné dále stavět.

Leitmotivem projektu a jeho realizace bylo zjišťování, do jaké míry mohou nástroje na strukturované posuzování rizika sexuální delikvence (dále “RA nástroje” dle angl. “risk assessment”) prospět praxi odborníků pracujících s pachateli tohoto typu trestné činnosti. Konkrétně jsme v projektu měli šanci se zaměřit na praxi policistů (PČR), vězeňského personálu (VS) a probačních úředníků (PMS) (více v dokumentu *Plán spolupráce s organizacemi*). Naší snahou bylo přenést zahraniční zkušenost a posoudit možnou roli RA nástrojů v (1) kvalitním odhadu budoucí recidivy, (2) nastavení vhodných intervencí pro jednotlivé pachatele pro zvýšení šance jejich rehabilitace a (3) zvýšení celkové efektivity systému. K dosažení těchto cílů jsme navázali spolupráci s organizacemi, prozkoumali jejich potřeby a na základě toho jsme se snažili o implementaci nástrojů do jejich praxe. Níže shrnujeme hlavní zjištění z jednotlivých klíčových aktivit a jejich vliv na naše další plány a kroky.

Klíčová akt.	Shrnutí aktivit a zjištění	Zjištění pro instituce	Lekce pro tým a inspirace pro další kroky
KA1: Rešerše	<ol style="list-style-type: none"> Rešerše existujících RA nástrojů: <ol style="list-style-type: none"> Velké množství nástrojů vč. lokálních verzí či adaptací na specifické skupiny Podobné psychometrické vlastnosti, ale také predikce různých typů delikvence Static-99R nejčastěji zmiňovaný Běžná je kombinace několika nástrojů (z hlediska měřených rizikových faktorů – statické, dynamické a akutní) 	<ul style="list-style-type: none"> Z rešerše č. 1 lze vyčíst nástroje, které se ukazují jako použitelné a empiricky validované; lze kombinovat a adaptovat pro potřeby dané instituce Z rešerše č. 2 plyne potřeba zajistit, aby odborníci vnímali přidanou hodnotu RA a limitace spoléhání čistě na zkušenosti či profesní úsudek Potřeba pravidelných supervizí a školení pro zajištění správného používání nástrojů napříč systémem – kvalitní školení a subjektivně vnímaný význam 	<ul style="list-style-type: none"> Včasné nastavení uceleného postupu pro tvorbu rešerše a zajištění dostatečných personálních kapacit je potřebné pro správné metodologické uchopení a rozvržení práce Rešerše č. 2 ukázala na nedostatečný výzkum v oblasti profesní aplikace: výzkumná studie tohoto typu v navazujících fázích projektu může být užitečná pro lepší pochopení této oblasti Výsledky rešerší podporují informace získané později ze zpětné vazby na školení a z rozhovorů s odborníky (např. budou nutné

	<p>2. Rešerše profesní aplikace nástrojů:</p> <ol style="list-style-type: none">1. Malé množství dostupných studií, zejm. z Evropy2. Častá nejednotnost používání či nedůvěra v nástroje kvůli spoléhání na vlastní úsudek3. Potřeba přeškolení a monitoringu používání nástrojů	<p>strukturovaného měření rizika se pozitivně odráží v kvalitě a funkci nástrojů</p>	<p>adaptace z hlediska používané terminologie či zohlednění příslušnosti k národnosti menšině, což bude důležité zohlednit v navazujícím projektu)</p>
KA2: Stáž	<ul style="list-style-type: none">• V listopadu 2023 dva členové týmu absolvovali týdenní stáž v Kanadě, kdy navštívili několik institucí a setkali se s předními odborníky v Ottawě a Montrealu• Možnost navštívit věznici ve městě Bath a centrálu královské policie: velká ochota a angažovanost místních hostitelů a kolegů• Diskuse s výzkumníky vč. tvůrce nástrojů Static-99R a STABLE-2007 R. Karla Hansona	<ul style="list-style-type: none">• Možnost policejního využívání nástroje Static-99R pro rozhodování o nebezpečnosti vyšetřované osoby (v kontextu vydání do zahraničí)• Funkční systém posuzování rizika ve vězeňství pomocí nástrojů STABLE-2007 a CRI: vstupní assessment a opakovaná měření účastníků terapie• Navázání probačních služeb přímo do vězeňského systému pro zajištění návaznosti po propuštění (“parole officers”)• Pravidelné posuzování akutních rizik po propuštění ze strany prob. úředníků	<ul style="list-style-type: none">• Kanadský systém je v mnohém inspirací, vč. propojení mezi praxí a výzkumem (i uvnitř jednotlivých institucí)• Používání nástrojů musí mít podporu zespoda (“buy-in”), aby byly úspěšné; prospívá však také legislativní opora pro zajištění udržitelnosti navrhovaných opatření• Instituce mohou využívat externích hodnotitelů rizik v případě omezených interních kapacit (viz vězeňství)
KA3: Rozhovory	<ul style="list-style-type: none">• Uskutečnili jsme celkem 11 rozhovorů se zástupci PČR, PMS a VS pro porozumění jejich způsobu práce, potřebám a bariérám, kterým čelí (s dalšími 8 zástupci VS jsme hovořili v kontextu návštěv věznic)	<ul style="list-style-type: none">• Zaměstnanci se díky tomuto prvnímu kontaktu dozvěděli o existenci projektu SEMAFOR a možnostech se dále v této oblasti rozvíjet – mají zájem o další školení týkající se práce s tímto typem pachatelů	<ul style="list-style-type: none">• Díky rozhovorům jsme porozuměli bariérám, kterým odborníci čelí, a pochopili složitost systému, ve kterém působí• Individuální motivace jsou často slibné, ale narážejí na byrokracii, časové a personální kapacity či nedostatek kompetencí

	<ul style="list-style-type: none">• Zjišťovali jsme také způsob uvažování o riziku a možnostech aplikace nástrojů• Jednalo se vždy o odborníky, kteří pravidelně pracují s pachateli SMTČ• Zjištění: odborníci již s konceptem rizika pracují více (VS) či méně (PČR, PMS) strukturovaně; vyšší míra strukturovanosti pomáhá	<ul style="list-style-type: none">• Nástroje lze volit tak, aby odpovídaly potřebám v konkrétních bodech práce s pachatelem (viz <i>Plán spolupráce</i>)• Uvědomění si role rizika a přidané hodnoty jeho strukturovaného posuzování v různých kontextech	<ul style="list-style-type: none">• U tohoto typu delikvence je menší úroveň znalostí a schopností v práci s pachateli než u jiných násilných TČ• Odborníci jsou schopni získat potřebné informace pro správné vyhodnocení nástrojů
KA4: Školení a evaluace	<ul style="list-style-type: none">• Pro PMS a PČR jsme uspořádali školení v rozsahu 4, resp. 2 hodin, kdy jsme probrali mechanismy práce s pachateli SMTČ a RA nástroje; limitovaný prostor pro praktický nácvik• Ve spolupráci s VS jsme provedli celodenní školení a také návštěvy věznic s ukázkami použití RA nástrojů v praxi a nácviky na modelových i konkrétních odsouzených• Výcviky jsme evaluovali tak, abychom mohli další vzdělávací aktivity do budoucna zlepšovat• Interaktivní forma semináře s menším počtem účastníků a na skutečných případech je efektivnější než modelové situace	<ul style="list-style-type: none">• Konkrétní konfrontace s nutnými vstupními údaji pro posouzení rizikovitosti a identifikace slabých míst nástrojů vč. možností pro jejich posílení• Potřeba posílení sebevědomí odborníků v práci se sexualitou u klientů/pachatelů a schopnost ptát se i na citlivé otázky (např. v kontextu Acute-2007, STABLE-2007)• Praktické vysvětlení užité hodnoty nástrojů pro praxi a napojení na konkrétní situace řešené odborníky• Nutnost opakování měření je snesitelnější vzhledem jejich terapeutickému potenciálu (STABLE/ VS) či upozornění na nutnost okamžitě jednat (ACUTE/PMS)	<ul style="list-style-type: none">• Zajištění dostatečné časové alokace na školení pro pokrytí všech důležitých oblastí (2 hodiny nestačí)• Pro správné proškolení odborníků a jejich připravenost na administraci RA nástrojů je nutná oficiální certifikace lektorů• Nastavení systému intervizí a pravidelného proškolení je nutné pro fungování systému; legislativní opora pomůže• Vězeňská služba jako vhodná "laboratoř" pro testování systematického používání nástrojů v českém systému trestní justice• Motivací pro další práci s nástroji je použití i v dalších fázích práce s pachateli (PČR)• Možnost konzultovat nejistoty v počátcích práce a další supervize jsou důležité

Rekapitulace zjištění dle požadovaných kategorií

Co jsme se naučili?

Odborníci ze zapojených institucí pracují s konceptem rizika, ale nikoliv uceleně. Existuje poptávka po vzdělávání v oblasti práce s pachateli SMTČ. Časová náročnost nástrojů limituje možnosti širší implementace. Pro úspěšnou implementaci je potřeba podpora shora i zespoda v jednotlivých organizacích. Klíčová je spolupráce napříč systémem, jelikož pachatelé procházejí několika institucemi.

Co jsme změnili oproti původnímu plánu?

Snahy o systémovou implementaci RA nástrojů jsme zúžili na VS a PMS vzhledem k délce interních postupů v PČR. Nezaměřili jsme se důkladně na práci se soudními znalci, resp. jsme vedli diskusi pouze s jedním zástupcem této profesní skupiny. Systematický sběr dat o klientech byl místo PMS proveden primárně v kontextu VS.

Jak bychom se chtěli posouvat dále?

Rádi bychom navázali na pilotní školení a testování a proškolili v budoucnu větší počet odborníků pracujících s pachateli. Pro zvýšení úspěšnosti adaptace bude důležité dokončit validizaci nástrojů na českou populaci a provést oficiální certifikaci českých školitelů od zkušených zahraničních kolegů. Rádi bychom nástroje aplikovali v rámci projektu INTENS II v realizační fázi, která se zaměří primárně na Vězeňskou službu.

Jak přistupovat k různým typům organizací, kde je aplikace přístupu rozdílná?

Přístup se především liší s ohledem na konkrétní RA nástroje, které by měli používat jednotliví odborníci. Tím se bude odlišovat také konkrétní obsah školení a způsob zavedení nástrojů, neboť vyžadují různé dovednosti a technické zabezpečení. Je důležité také adaptovat přístup dle konkrétní náplně práce s pachateli.

Co nás překvapilo?

Existuje jen málo empirických dat o faktorech úspěšné aplikace RA nástrojů do praxe odborníků. Individuální zaměstnanci z PMS a VS ukázali velký zájem o další rozvoj kompetencí v této oblasti, ale bohužel jsou limitováni svými kapacitami a množstvím úkolů. V úspěšných modelech práce s pachateli lze RA nástroje používat jako podklad pro rozhodování soudů a nastavování terapeutických plánů ve věznicích.

Co nám ukázala inkubační fáze a před tím jsme nevěděli nebo zamýšleli dělat jinak?

Skutečná systémová změna a úprava metodických postupů jednotlivých organizací je běh na dlouhou trať a v kontextu veřejné správy je třeba počítat s překážkami vyplývajícími z byrokracie a nedostatku personálních kapacit. Na druhou stranu nám interakce s odborníky z VS a PMS ukázala, že jednotliví zaměstnanci mají jistou míru autonomie, takže změny lze zavádět i organicky „zdola“.

Jak funguje práce s metodou/přístupem, kde/kdy funguje a kde/kdy ne a proč?

Proškolení pracovníci se cítí dostatečně informovaní o fungování nástrojů; zástupci PMS a VS dokázali aplikovat nástroje ACUTE-2007, resp. STABLE-2007 a Static-99R na vzorku svých klientů. V kontextu práce PČR spíše nástroje nefungují, protože policisté spoléhají spíše na vlastní úsudek a nemají silnou motivaci k prohloubení dovedností.

Co jsme se dozvěděli z testování?

Pracovníci chápou základní koncepty spojené s používáním RA nástrojů, ale vyžadují konzultace pro správné vyhodnocení jednotlivých položek. Některé položky a instrukce k vyhodnocení je nutné adaptovat např. na specifické podmínky věznic. Datové zdroje dostupné pro odborníky jsou neúplné, takže není možné všechny položky vyplnit stejně jako v zemích, odkud byly nástroje adaptovány.